

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПОВСТЯНИЙ ОЛЕГ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 343.144:343.983.2

**ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ
ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Ірпінь – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Приватній установі «Науково-дослідний інститут публічного права»

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент

Омельчук Любов Василівна,

Державний податковий університет,

завідувач навчальної лабораторії «Юридична клініка»

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

Удалова Лариса Давидівна,

Національна академія внутрішніх справ,

директор навчально-наукового інституту післядипломної освіти

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Козаченко Олександр Іванович,

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого

Захист відбудеться «27» лютого 2025 року о 12⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.03 в Державному податковому університеті за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного податкового університету за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розісланий «23» січня 2025 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ігор ГРИЦЮК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасна злочинність в умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства ставить усе нові та нові виклики перед правоохоронними органами, що покликані, згідно із ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України, забезпечити захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечити швидке, повне й неупереджене розслідування та судовий розгляд з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу й щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Водночас усе частіше звучать позиції щодо недостатності так званих «традиційних» криміналістичних методів і процесуальних засобів для виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, акцентуючи увагу на дискусію щодо можливостей і перспектив використання нетрадиційних підходів під час кримінального провадження. Серед таких дискутованих тем також питання можливості використання для досягнення завдань кримінального провадження поліграфологічних досліджень, умов і порядку їхнього здійснення, а також реалізації отриманих результатів у кримінальному процесуальному доказуванні.

Додаткової актуальності питанню додає те, що під час досудового провадження часто має місце протистояння та протидія окремих учасників кримінального процесу із стороною обвинувачення. Досить часто підозрювані, свідки вдаються до спотворення або приховування показань, обираючи як засіб для власного захисту або захисту інших осіб повідомлення неправди, приховування дійсних фактів, маючи усвідомлений намір в уповноваженої особи, що здійснює досудове провадження, хибне враження дійсності та правдивості своїх показань. Як свідчить практика, в таких ситуаціях традиційні методи проведення допиту не завжди є ефективними для виявлення неправдивих показань, а тому набуває актуальності питання щодо умов допустимості форм застосування поліграфа в боротьбі із кримінальними правопорушеннями.

Актуальні питання використання поліграфа в кримінальному провадженні досліджувалися також на рівні монографічних праць, серед яких монографія О. І. Мотляха «Поліграф, наукова природа, походження, нормативно-правове регулювання та допустимі межі застосування» (2012 р.), кандидатські дисертації О. В. Линник «Використання поліграфа при розслідуванні злочинів у кримінальному судочинстві України» (2013 р.) і Т. А. Лешковича «Використання поліграфа в розслідуванні злочинів: сучасний стан та перспективи» (2014 р.).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці Барко В. І., Бахіна В. П., Ващук О. П., Весельського В. К., Коновалової В. О., Морозової Т. Р., Погорецького М. А., Сергєєвої Д. Б., Топчія В. В., Удалової Л. Д., Янкового Н. О. та інших, у яких автори приділяли окрему увагу питанням

використання поліграфа у правоохоронній діяльності.

Водночас, попри наукову вагу та цінність вказаних монографічних праць, варто констатувати потребу в подальших дослідженнях, що зумовлено як динамічністю злочинної діяльності, так і недостатнім рівнем нормативно-правового забезпечення застосування поліграфа для потреб діяльності правоохоронних органів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 № 119/2021), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права» 2 жовтня 2015 р. (протокол № 4).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є напрацювання теоретичних положень і науково обґрунтованих рекомендацій щодо застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.

Для досягнення зазначеної мети потрібно було вирішити такі завдання:

- розкрити генезу застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів;
- визначити сутність поліграфа як системи апаратних і програмних засобів для опрацювання фізіологічних даних опитуваної особи;
- охарактеризувати зарубіжний досвід застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів;
- окреслити стан нормативно-правового регулювання застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень;
- висвітлити організаційні основи застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень;
- охарактеризувати принципи застосування поліграфа під час кримінального провадження;
- виокремити можливості використання поліграфа під час слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування;
- висвітлити судову практику використання результатів поліграфологічних досліджень у доказуванні під час кримінальних проваджень.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із

застосуванням поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.

Предмет дослідження – застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступили діалектико-матеріалістичний і формально-логічні методи наукового пізнання соціально-правових явищ, а також загальнонаукові та спеціальні методи, що базуються на них. Комплексне застосування таких методів пізнання дало змогу дослідити обрану проблему в єдності її соціального значення та юридичної форми. У процесі написання роботи використано *діалектичний метод*, який дав змогу сформулювати цілісне уявлення про становлення й організаційно-тактичне забезпечення застосування поліграфа в кримінальному провадженні (підрозділи 1.1, 1.2). *Порівняльно-правовий і формально-юридичний методи* застосовано під час аналізу норм чинного кримінального процесуального законодавства України та відповідних підзаконних нормативно-правових актів (підрозділи 1.3, 2.1, 3.1, 3.2). *Методи формальної логіки* дали змогу детально визначити сутність поліграфа як системи апаратних і програмних засобів для опрацювання фізіологічних даних опитуваної особи (підрозділи 1.2, 2.1). *Системно-структурний метод* застосовано для визначення змісту судової практики використання результатів поліграфологічних досліджень у доказуванні під час кримінальних проваджень (підрозділ 3.3). *Соціологічні методи* дали змогу вивчити позиції оперативних і слідчих працівників структурних підрозділів Національної поліції України та Служби безпеки України, а також поліграфологів (розділи 1–3). Формально-юридичний підхід був використаний для розкриття змісту нормативно-правових актів, які стосуються застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, а також для обґрунтування висновків і рекомендацій щодо внесення змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства з досліджуваного питання (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення анкетування 380 респондентів, зокрема: 340 оперативних і слідчих працівників структурних підрозділів Національної поліції України та Служби безпеки України, а також 40 спеціалістів-поліграфологів у Київській, Вінницькій, Рівненській, Полтавській, Черкаській, Дніпропетровській, Сумській та Одеській областях, матеріали судової практики із Єдиного державного реєстру судових рішень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним з перших в Україні монографічних досліджень теоретичних основ і практики застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Сформульовано й обґрунтовано ряд висновків і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності оперативних підрозділів та органів досудового розслідування, зокрема:

вперше:

– запропоновано авторське бачення сучасного практично-дослідного періоду (з початку XXI століття донині) застосування можливостей поліграфа в діяльності

правоохоронних органів України та використання отриманих результатів у кримінальній процесуальній діяльності, у зв'язку з чим виділено 2 окремих його етапи: 1-й етап – до серпня 2015 року, впродовж якого поліграф використовувався переважно для потреб оперативно-розшукової діяльності та як допоміжний технічний засіб під час окремих слідчих (розшукових) дій; 2-й етап – від серпня 2015 року до сьогодні, коли на рівні підзаконного нормативно-правового акта передбачено в межах психологічної експертизи можливість отримання орієнтовної інформації за допомогою опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа;

– оскільки результати застосування поліграфа можуть бути допустимим джерелом відомостей тільки за умови дотримання конституційних гарантій особи, запропоновано авторське бачення системи принципів застосування поліграфа під час кримінального провадження: законність; недоторканність особистості, повага до її честі та гідності; добровільна згода опитуваної особи (запропоновано доповнити положення ст. 223 КПК України); незалежність поліграфолога; неупередженість поліграфолога;

– на основі аналізу судової практики на монографічному рівні доведено, що оскільки психологічна експертиза з використанням технічного засобу комп'ютерного поліграфа не набула статусу самостійного виду судових експертиз із атестованою та рекомендованою до впровадження в експертну практику методикою, то використання її результатів у формі висновку експерта є недопустимим;

удосконалено:

– розуміння природи змін у фізіологічних процесах людини, у зв'язку із чим зазначено, що залежно від конкретних умов проведення поліграфічного тесту може спостерігатися різна інтенсивність таких змін, а відтак у відповідних емоційних реакціях, а тому суб'єктивний характер емоційних явищ зумовлює можливість виникнення помилок у процесі оцінювання результатів застосування поліграфа;

– підхід до унормування застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, для чого аргументовано недоцільність розробки окремого закону щодо застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів і визначено більш вдалим підхід регулювання застосування поліграфа в оперативно-розшуковій діяльності та під час кримінального провадження внесення відповідних доповнень до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і Кримінального процесуального кодексу України із подальшою деталізацією організаційно-тактичних особливостей процедури використання поліграфа в міжвідомчому підзаконному нормативно-правовому акті;

– розуміння особливостей поліграфічного опитування на етапі виявлення ознак кримінального правопорушення, зокрема, зазначено його розвідувальну спрямованість на виявлення й перевірку криміногенних осіб і об'єктів для попередження та виявлення кримінальних правопорушень, а також відмінними рисами від негласного характеру більшості прийомів і способів, які застосовують у боротьбі з правопорушеннями та злочинністю в процесі оперативно-розшукової діяльності, що є виключно добровільним, а отже, гласним характером його

проведення;

дістали подальшого розвитку:

– за підсумками вивчення досвіду зарубіжних країн, використання поліграфа під час кримінального провадження можливе в разі виконання певних умов, серед яких: отримання письмової згоди опитуваної особи на використання поліграфа; застосування лише сертифікованих пристроїв; проведення опитування й інтерпретація його результатів лише кваліфікованим спеціалістом / експертом, який пройшов відповідне навчання та має відповідний допуск до професії;

– положення про те, що можливість використання результатів судової експертизи із застосуванням поліграфа в доказуванні під час кримінальних проваджень залежить від вирішення ряду питань процесуального, організаційного та методичного характеру через усунення суперечностей правового регулювання та розроблення й затвердження у встановленому порядку науково обґрунтованої, достовірної та валідної методики психофізіологічного дослідження особи із застосуванням поліграфа.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження питань застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 5 червня 2024 року);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Судові та правоохоронні органи» і «Кримінальне процесуальне право України», «Криміналістика», «Досудове розслідування», «Процесуальні документи в кримінальному провадженні», «Докази та доказування у провадженнях про кримінальні правопорушення» (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 5 червня 2024 року та Державного податкового університету від 18 травня 2024 року);

– *практичній діяльності* – для безпосереднього використання розроблених пропозицій і рекомендацій під час розслідування кримінальних правопорушень;

– *законотворчій діяльності* – під час підготовки змін до чинного кримінального процесуального законодавства України.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладено в семи наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, що входять до переліку фахових, та одна стаття – в міжнародному науковому виданні, 2 публікації – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структурно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків до розділів,

загальних висновків, списку використаних джерел (167 найменувань на 20 сторінках) і 6 додатків на 19 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок, з яких основний текст – 156 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розглянуто обґрунтування вибору теми дослідження, визначено рівень наукової розробки проблеми, встановлено зв'язок роботи із науковими програмами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, описано його методологічну, теоретичну й емпіричну базу, зазначено зв'язок роботи з державними програмами. Уточнено основні теоретичні положення, які відображають наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів, а також наведено інформацію про апробацію та публікації.

Розділ 1 «Історико-правові основи застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Генеza застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів»* на основі аналізу наукових праць і законодавства досліджено історію становлення та розвитку можливостей застосування поліграфа в діяльності як правоохоронних органів України, так і зарубіжних країн.

Зазначено, що складна історія визнання можливостей поліграфа відображає еволюційні зміни в підходах правового розуміння та регулювання здійснення розслідування й доведення вини особи з метою притягнення до кримінальної відповідальності. Зазначено, що поліграф послідовно зарекомендував себе як ефективний інструмент для відбору співробітників на службу в правоохоронні органи, а також у процесах досудового розслідування, хоча його використання й підходи до оцінки отриманих результатів є спірним через питання точності та надійності, що обмежує застосування отриманих результатів під час доказування.

Підсумовано, що поліграф як науково-технічний інструмент діагности психофізіологічних реакцій особи утвердився з 80-х рр. XIX ст. до 30-х рр. XX ст., на користь чого вказує таке: розроблено способи інструментальної реєстрації змін фізіологічних показників змін психоемоційного стану опитуваної особи; об'єднано відповідні датчики в одному технічному засобі – поліграфі, а також визначено мінімальні технічні вимоги до зазначеного технічного засобу; запроваджено на науково-методологічному рівні термін «поліграф»; розпочато процес нормативно-правового регулювання застосування поліграфа, зокрема на рівні судових прецедентів. Звернено увагу, що на сучасному етапі з 2015 року, який є частиною визнаного правниками практично-дослідницький періоду (поч. XXI ст. – донині) становлення використання можливостей психофізіологічних досліджень із використанням поліграфа, триває подальше обговорення на доктринальному рівні й удосконалення нормативно-правового регулювання застосування поліграфа в діяльності оперативних підрозділів, а також під час досудового провадження в процесі здійснення вербальних слідчих (розшукових) дій і проведення експертних досліджень.

У підрозділі 1.2 «Сутність поліграфа як системи апаратних та програмних засобів для опрацювання фізіологічних даних опитуваної особи» розкрито розуміння поліграфа як системи апаратних і програмних засобів для аналізу фізіологічних даних опитуваних.

Відмічено, що сьогодні в Україні вже є законодавчо закріплене поняття поліграфа, яке пропонується, зокрема, у різних відомчих нормативно-правових актах, за формулюванням і змістом не маючи особливих відмінностей, що вказує на єдність розуміння природи поліграфа.

Зауважено, що поліграф варто розглядати як комплексну систему, що складається з апаратних і програмних засобів, призначених для збору, вимірювання й аналізу фізіологічних показників опитуваної особи з метою оцінки її емоційного стану та правдивості висловлювань. До апаратних засобів потрібно віднести датчики або сенсори, які фіксують гальванічні реакції, артеріальний тиск, частоту серцебиття, голос і частоту дихання опитуваної особи тощо, а також пристрій, який забезпечує отримання та передачу відповідних даних до комп'ютера з метою подальшого аналізування. Програмними засобами є програмне забезпечення для збору даних, що забезпечує реєстрацію вказаних вище показників, отриманих із сенсорів, у реальному часі під час опитування, а також програмне забезпечення для обробки й аналізування зібраних даних для виявлення патернів та аномалій у фізіологічних показниках, поєднані із відповідним інтерфейсом, що дає змогу оператору (спеціалісту) здійснювати налаштування дослідження, зчитувати результати й аналізувати отримані дані.

Наведено зміст і характерні положення основних концепцій застосування поліграфа в правозастосуванні, в основі яких розуміння й інтерпретація особливостей перебігу фізіологічних процесів, які фіксуються під час такого опитування особи, що відображають реакцію на стимули, застосовані під час опитування. Зокрема, розглянуто зміст таких теорій, як «теорія загрози покарання», «теорія конфлікту», «умовно-рефлекторна теорія», «теорія активації», «дихотомізаційна теорія», «інформаційна теорія емоцій», «мотиваційна теорія», «теорія цілеспрямованого тестування пам'яті», «теорія спрямованої актуалізації динамічних особистісних смислів свідомості» тощо. За результатами узагальнення наукових позицій, зроблено висновок, що науковою основою поліграфічних опитувань вважають «теорію психологічного комплексу», що зазначає пряму залежність характеру перебігу фізіологічних процесів опитуваної особи від значимості для неї інформації, яку вона намагається приховати.

У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів» проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо напрямів застосування поліграфа правоохоронними органами, а також підходів до використання отриманих результатів у кримінальному процесуальному доказуванні.

На основі вивченого досвіду та наукових доробків узагальнено, що правові системи сучасних країн світу навіть у межах однієї правової сім'ї демонструють різні підходи правоохоронних і судових органів щодо визначення правового статусу результатів застосування поліграфа під час виявлення та розслідування

кримінальних правопорушень, а також доказування в судовому провадженні. Один із підходів передбачає невизнання результатів застосування поліграфа як джерела доказів у процесі кримінального процесуального доказування, зокрема правовими системами таких європейських країн, як Естонії, Молдови, Словаччини тощо.

Наступний підхід, який прослідковується в досвіді діяльності органів кримінальної юстиції та суду таких європейських країн, як Литва, Польща, передбачає визнання результатів опитувань / досліджень із використанням поліграфа в статусі непрямих доказів, які містять додаткову інформацію щодо опитуваної особи або інших обставин, що підлягають встановленню під час кримінального провадження, не мають самостійного доказового значення та оцінюються в сукупності з іншими самостійними доказами.

Також дещо меншою є кількість тих розвинених країн Європи (наприклад, Латвія, Румунія) та світу, де під час розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень результати застосування поліграфа визнаються самостійними доказами, опитування за допомогою поліграфа вважається судовою психолого-поліграфною комплексною експертизою, що сукупно відображає діагностичні питання стосовно брехні, визначення адекватності опитуваної особи та її психологічних особливостей.

Узагальнено, що використання поліграфа в досвіді правових країн є предметом численних дебатів щодо його ефективності, надійності й етичності застосування як додаткового інструменту в правоохоронній діяльності, що вказує на ситуацію, коли між правовими, етичними та технічними аспектами психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа присутній дисбаланс, що потребує подальшого виправлення за безумовного гарантування прав і свобод опитуваних осіб.

Розділ 2 «Застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Нормативно-правове регулювання застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень» висвітлено сучасний стан і тенденції правового забезпечення застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень.

Визначено місце поліграфа серед оперативно-технічних засобів здійснення оперативно-розшукових заходів, у зв'язку із чим відмічено, що внесення його до групи оперативно-технічних засобів спеціального призначення не є відповідним, оскільки застосування поліграфа не є виключно прерогативою оперативних підрозділів, а може застосовуватись як для потреб у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, так і для приватного сектору, що дає змогу розглядати поліграф як засіб оперативної техніки загального призначення.

Акцентовано увагу, що для забезпечення законності застосування поліграфа під час виявлення кримінальних правопорушень варто врегулювати застосування поліграфа в оперативно-розшуковій діяльності через передбачення такої можливості на рівні Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Водночас зауважено недоцільність розробки окремого спеціалізованого закону щодо

поліграфа в діяльності правоохоронних органів, оскільки застосування поліграфа в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному провадженні варто врегулювати за допомогою передбачення відповідних положень його використання в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» і Кримінальному процесуальному кодексі України із подальшою деталізацією організаційних засад та, власне, процедури використання поліграфа в підзаконних нормативно-правових актах. Зазначено, що унормування застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень дасть змогу правомірно використовувати результати його застосування відповідно до ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Підтримано доцільність визнання та нормативного закріплення права оперативних підрозділів залучати спеціаліста до виконання службових завдань на різних етапах оперативно-розшукової діяльності: як під час оперативного опитування із застосуванням поліграфа, так і для проведення інших заходів, за потреби, що сприятиме більш активному впровадженню спеціальних знань у діяльність оперативних підрозділів.

У підрозділі 2.2 «Організаційні основи застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень» проаналізовано організаційні засади застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень.

Визначено, що з організаційного погляду застосування поліграфа не є тотожним поліграфному опитуванню, що спрямоване на оцінку відношення опитуваної особи до кримінального правопорушення на підставі зафіксованих із застосуванням поліграфа фізіологічних параметрів, а охоплює також такі етапи, як встановлення підстав і прийняття рішення про застосування поліграфа, використання результатів поліграфного опитування, облік результатів поліграфних досліджень, контроль роботи поліграфологів.

На підставі аналізу поглядів науковців узагальнено, що з метою якісної організації та проведення поліграфного опитування перед його проведенням спеціаліст має провести такі підготовчі дії: аналіз наданих матеріалів щодо кримінального правопорушення та можливих версій його вчинення, особи, яку будуть опитувати, та інших осіб, що можуть мати важливу інформацію; за потреби з'ясування в працівника-ініціатора додаткової інформації, яка потрібна для розроблення тестів, складання питань і проведення опитування; наступна розробка тестів і складання опитувальника.

Встановлено, що позитивний зарубіжний досвід вказує, що найбільш розповсюдженим є підхід повної або відносної організаційної самостійності поліграфологів, оскільки об'єднання в одній особі й працівника-ініціатора застосування поліграфа, й, власне, поліграфолога може призвести до упередженості з його боку під час підготовки тестів, постановки запитань, аналізу й оцінювання поліграми тощо. Наведене свідчить на користь того, що найоптимальнішим підходом щодо організації роботи поліграфологів є виконання ними службових обов'язків у складі підрозділів служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Зазначено, що поліграфне опитування може застосовуватися, по-перше, як метод оперативно-розшукової діяльності в межах ведення оперативних справ, по-друге, працівник оперативного підрозділу може виконувати відповідне поліграфне опитування в межах розпочатого кримінального провадження за дорученням слідчого, але водночас процесуальна природа результатів опитування із застосуванням поліграфа буде відмінною від такого опитування, як оперативно-розшукового заходу.

Підсумовано, що значення поліграфного опитування на етапі виявлення ознак кримінального правопорушення полягає в такому: 1) воно має розвідувальну спрямованість на виявлення й перевірку криміногенних осіб і об'єктів для попередження й виявлення кримінальних правопорушень; 2) є винятком з правила про негласний характер більшості прийомів і способів, які застосовуються під час оперативно-розшукової діяльності, що зумовлюється виключно добровільним, а отже, гласним характером його проведення.

Розділ 3 «Застосування поліграфа під час досудового розслідування кримінальних правопорушень» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Характеристика принципів застосування поліграфа під час кримінального провадження» визначено основні засади застосування поліграфа в кримінальному провадженні.

Вказано, що принципи застосування поліграфа під час досудового розслідування мають забезпечувати баланс між ефективністю правоохоронної діяльності та дотриманням прав і свобод людини за допомогою створення прозорої та етичної основи для використання результатів відповідних психофізіологічних досліджень у кримінальних провадженнях.

Зазначено, що застосування поліграфа в Україні насамперед засновано на принципах, які прийняті в інших країнах і не суперечать українському законодавству, зокрема принцип добровільності ухвалення рішення на проходження дослідження від самої опитуваної особи; попереднє ознайомлення із змістом тем або питань кандидата на процедуру; право опитуваного в будь-який момент перервати процедуру тощо.

Підтримано позицію прихильників нормативно-правового регулювання застосування поліграфа в кримінальній процесуальній діяльності через закріплення в КПК України можливості використання поліграфа, а також принципу добровільності під час застосування цього технічного засобу.

У підрозділі 3.2 «Можливості використання поліграфа під час слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування» досліджено напрями застосування поліграфа під час слідчих (розшукових) дій і можливості використання отриманих результатів у кримінальному процесуальному доказуванні.

Виокремлено, що участь представника органу досудового розслідування в проведенні психофізіологічних досліджень із використанням поліграфа під час слідчих (розшукових) дій має визначатися її потребами в конкретно визначеній ситуації, що може залежати, зокрема, від: кваліфікації кримінального правопорушення та труднощів, які виникають у процесі його розслідування;

кількості кандидатів зі складу учасників кримінального провадження, стосовно яких виникає потреба в призначенні та проведенні такого дослідження; статусу, в якому перебуває особа в розпочатому кримінальному провадженні, та її ставлення щодо перевірки на поліграфі; умов і часу проведення тестового опитування осіб тощо.

Констатовано, що участь адвоката під час проведення відповідних досліджень із залученням опитуваної особи з правового погляду можлива, але за умови, якщо під час її проведення адвокати не впливатимуть на свого підзахисного, не втручатимуться в процедуру опитування, тим самим не заважатимуть поліграфологу у виконанні поставленого перед ним завдання, що можливо забезпечити в присутності адвоката поза візуальним контактом із опитуваною особою.

Зазначено, що результати застосування поліграфа під час слідчих (розшукових) дій можуть бути допустимим і належним доказом за умови оформлення відповідною довідкою спеціаліста, що виступає документом як джерелом доказів у провадженні. Водночас не підтримано погляд, що застосування поліграфа для фіксації фізіологічних показників з метою оцінки психофізіологічних реакцій та їхньої подальшої інтерпретації спеціалістом-поліграфологом під час допиту чи інших слідчих (розшукових) дій, що охоплюють вербальні елементи, створює умови для допущення помилок таким спеціалістом у процесі аналізування отриманих результатів. У зв'язку із цим наголошено, що стосовно правил оцінки доказів жоден із них, зокрема результати поліграфологічних опитувань під час слідчих (розшукових) дій, немає наперед встановленої сили, а тому має піддаватися оцінці під час доказування.

Звернено увагу, що спроба виокремлення в межах психологічної експертизи такого виду експертних досліджень, як психологічна експертиза з використанням технічного засобу комп'ютерного поліграфа, відбулася з урахуванням того, що предметом її дослідження є протікання психічних процесів пам'яті, які формують ідеальні сліди кримінального правопорушення, у взаємозв'язку з емоційною та мотиваційною сферами життєдіяльності людини, які тісно пов'язані з фізіологічними проявами, що фіксуються за допомогою поліграфа відповідно до спеціально підібраної методики.

У підрозділі 3.3 «Судова практика використання результатів поліграфологічних досліджень у доказуванні під час кримінальних проваджень» вивчено судову практику судів загальної юрисдикції різних інстанцій щодо оцінки результатів поліграфологічних досліджень під час судових проваджень.

Узагальнено, що можливість використання результатів судової експертизи із застосуванням поліграфа в доказуванні під час кримінальних проваджень залежить від вирішення ряду питань процесуального, організаційного та методичного характеру через усунення в законах і підзаконних актах суперечностей правового регулювання, а також розроблення та затвердження у встановленому порядку науково обґрунтованої, достовірної та валідної методики психофізіологічного дослідження особи із застосуванням поліграфа.

Узагальнено позиції частини правників, які вказують на користь застосування можливостей поліграфа для розслідування та судового провадження кримінальних

правопорушень, серед яких такі можливості: 1) визначити коло підозрюваних і свідків; 2) отримати показання підозрюваного, обвинуваченого; 3) з'ясувати причину протиріч у показаннях допитаних щодо обставин кримінального провадження осіб; 4) виключити обмову, самообмову, свідомо неправдиві показання, що сприятиме вирішенню завдань захисту від незаконної та необгрунтованої підозри осіб, невинних чи непричетних до вчинення кримінальних правопорушень; 5) встановити обставини вчинення кримінальних правопорушень; 6) мінімізувати та попередити судово-слідчі помилки; 7) обмежити розсуд слідчого й отримати об'єктивний результат для доказування.

Водночас виокремлено позиції щодо недоцільності застосування поліграфа для потреб у розслідуванні та здійсненні правосуддя в кримінальному провадженні, що зумовлено, зокрема: 1) спірністю наукової обгрунтованості застосування поліграфа через відсутність єдиної методики застосування, а також єдиного підходу до кваліфікації спеціалістів-поліграфологів; 2) порушенням правил оцінки доказів, оскільки, згідно із КПК України, оцінка достовірності показань не може входити до повноваження спеціаліста-поліграфолога в межах психофізіологічних експертних досліджень; 3) ймовірністю порушення презумпції невинуватості через використання поліграфа під час опитування на запитання, які передбачають категоричні односкладові відповіді; 4) відсутністю регламентації в кримінальному процесуальному законодавстві допустимих процесуальних форм застосування поліграфа, що може призвести до порушень засад кримінального провадження.

Акцентовано увагу, що сучасна судова практика несприйняття результатів психофізіологічних досліджень із використанням поліграфа в кримінальному судочинстві виходить із існуючих ризиків порушення фундаментальних положень кримінального процесуального доказування, які нівелюють цінність одержаних результатів застосування поліграфа під час доказування на цьому етапі розвитку кримінальної юстиції, у зв'язку із чим у процесі доказування в судовому провадженні не можуть бути використані результати поліграфологічного дослідження незалежно від того, яким саме доказом отримані результати застосування поліграфа надаються сторонами суду.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертаційного дослідження наведено теоретичне узагальнення та запропоновано авторське розв'язання наукового завдання, що полягає в комплексному дослідженні особливостей застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. До основних результатів, сформульованих за результатами дослідження національного законодавства, зарубіжного досвіду, наукових праць і слідчої та судової практики, належать такі положення:

1. З урахуванням розвитку інтересу до застосування поліграфа як інструменту у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у кадровій діяльності правоохоронних органів зроблено висновок про потребу в подальшому

вдосконаленні правового забезпечення психофізіологічних досліджень людини із використанням поліграфа, що відповідає об'єктивній практиці та потребам сьогодення, зокрема для потреб у кримінальних провадженнях. Запропоновано авторське бачення сучасного періоду застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів України, а також використання отриманих результатів у кримінальній процесуальній діяльності, у зв'язку із чим виділено два підетапи використання можливостей психофізіологічних досліджень із використанням поліграфа в Україні з початку XXI століття: 1) до серпня 2015 року, коли поліграф використовувався переважно для потреб в оперативно-розшуковій діяльності; 2) після серпня 2015 року, коли Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки й призначення судових експертиз і експертних досліджень було передбачено в процесі проведення психологічної експертизи можливість отримання інформації орієнтуючого характеру за допомогою опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа.

2. За результатами вивчення сутності поліграфа як системи апаратних і програмних засобів для опрацювання фізіологічних даних опитуваної особи звернено увагу на помилковість віднесення поліграфа до спеціальних технічних засобів, режим обігу яких підлягає додатковому регулюванню, оскільки його придбання й подальше використання не передбачає ліцензування, а, власне, проведення поліграфних перевірок не суперечить чинному законодавству України, зокрема в частині гарантування конституційних прав опитуваних осіб, оскільки перевірки здійснюють лише з їхньої письмової згоди відповідно до статей 28, 32 Конституції України. Визначено, що доцільно використовувати у визначеннях поняття «поліграфне опитування» тощо назву технічного пристрою, який застосовується під час його проведення, яким є саме поліграф, водночас не обмежуючи можливості здійснення звуко- та відеозапису під час опитування. За підсумками аналізу теоретичних концепцій, які пояснюють закономірності перебігу фізіологічних процесів особи під час її опитування із застосуванням поліграфа, акцентовано увагу, що основною особливістю результатів поліграфного опитування є їхній орієнтований характер, оскільки дають змогу оцінити ставлення опитуваної особи до кримінального правопорушення на основі аналізу фіксованих фізіологічних показників.

3. Узагальнено досвід правоохоронних і судових органів зарубіжних, зокрема європейських, країн, який вказує на різноманітність підходів до визнання статусу результатів опитувань із застосуванням поліграфа в кримінальному провадженні навіть серед тих країн, які належать до однієї правової сім'ї. Підтримано позицію щодо існування таких переважаючих підходів до визначення правового режиму результатів застосування поліграфа під час розслідування кримінальних правопорушень, а також у подальшому судовому провадженні: 1) невизнання результатів застосування поліграфа як джерела доказів у процесі кримінального процесуального доказування; 2) визнання результатів опитувань / досліджень із використанням поліграфа в статусі непрямих доказів у кримінальному провадженні; 3) визнання результатів застосування поліграфа як самостійних доказів у

кримінальному процесуальному доказуванні. Систематизовано, що використання поліграфа під час кримінального провадження можливе при виконанні певних умов, які варто закріпити на законодавчому рівні, зокрема отримання письмової згоди опитуваної особи на використання поліграфа; застосування лише сертифікованих пристроїв; проведення опитування й інтерпретація його результатів лише кваліфікованим експертом, який пройшов відповідне навчання та має відповідний рівень підготовки.

4. За підсумками вивчення стану нормативно-правового регулювання застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінального правопорушення, підтримано доцільність закріплення на рівні закону можливості застосування поліграфа в разі виявлення кримінальних правопорушень, а також вимоги дотримання принципу добровільності під час його застосування. Водночас наголошено, що загальноорганізаційні вимоги до поліграфного опитування, порядок підготовки, проведення й використання результатів опитування та інші організаційні аспекти більш раціонально викласти на рівні підзаконного акта, у зв'язку із чим запропоновано орієнтовний проєкт відповідної інструкції. Звернено увагу, що, згідно із чинним Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», застосування поліграфа під час проведення оперативно-розшукових заходів здійснюється у формі опитування, яке зі свого боку передбачено п. 1 ч. 1 ст. 8 зазначеного Закону, до положення якого й варто внести зміни, виокремивши можливість здійснення опитування за їхньою згодою, зокрема за допомогою поліграфа.

5. Запропоновано організацію застосування поліграфа під час оперативно-розшукової діяльності розглядати в двох розуміннях: вузькому, що передбачає проведення узгодженого комплексу заходів, пов'язаних з конкретним поліграфним опитуванням; широкому, що, крім безпосередньо поліграфного опитування, охоплює проведення узгодженого комплексу заходів, пов'язаних із забезпеченням належного рівня використання можливостей поліграфного опитування, зокрема навчання поліграфологів, організація роботи та розміщення поліграфологів, контроль застосування поліграфа. Визначено, що, оцінюючи значення поліграфного опитування на етапі виявлення ознак кримінального правопорушення, варто зауважити таке: поліграфне опитування має розвідувальну спрямованість на виявлення й перевірку криміногенних осіб і об'єктів для попередження та виявлення кримінальних правопорушень; поліграфне опитування є винятком із правила про негласний характер більшості прийомів і способів, які застосовують у боротьбі з правопорушеннями та злочинністю в процесі оперативно-розшукової діяльності, що зумовлюється виключно добровільним, а отже, гласним характером його проведення.

6. Обґрунтовано позицію, що можливість застосування поліграфа під час досудового розслідування кримінальних правопорушень і дотримання принципу добровільності в процесі застосування поліграфа повинні бути закріплені в КПК України, а, власне, гарантії дотримання законності, добровільності й гласності, незалежності та неупередженості поліграфолога, взаємні права й обов'язки

ініціатора поліграфного опитування, поліграфолога, опитуваної особи, порядок підготовки, проведення й використання результатів опитування та інші організаційні аспекти варто закріплювати на рівні уніфікованого міжвідомчого підзаконного нормативно-правового акта. Запропоновано обов'язковість роз'яснення принципу добровільності та подальшого отримання письмової згоди від особи, щодо якої під час слідчої (розшукової) дії буде застосовано поліграф для оцінки її психофізіологічних реакцій, закріпити в ст. 223 КПК України. Зазначено, що об'єктивна оцінка результатів застосування поліграфа залежить також від забезпечення незалежності поліграфолога, який, керуючись власним внутрішнім переконанням, має бути об'єктивним і неупередженим. Неупередженість як елемент незалежності поліграфолога пов'язана з неприйнятністю проведення поліграфного опитування особою, яка одночасно здійснює провадження, в рамках якого ініційовано застосування поліграфа.

7. Зазначено, що, враховуючи особливості застосування поліграфа під час здійснення окремих слідчих (розшукових) дій, результати його застосування можуть бути допустимим доказом, що має орієнтовне значення, відповідаючи вимогам законності, етичності та безпечності, за умови оформлення відповідною довідкою спеціаліста, яка виступає документом як джерелом доказів у провадженні. Наголошено, що нині державні експертні установи не можуть проводити такий вид судових експертиз, як психологічна експертиза з використанням технічного засобу комп'ютерного поліграфа, доки вона не матиме статусу самостійного виду судових експертиз із атестованою та рекомендованою до впровадження в експертну практику методикою. Обґрунтовано, що віднесення поліграфного опитування до судових експертиз повинно розглядатися не стільки в правовій, скільки в науково-методичній площині, коли можна стверджувати про надійність самого дослідження, порядок використання його результатів у кримінальній процесуальній діяльності, а також віднесення поліграфного опитування до одного з методів, які можуть використовуватись існуючими судовими експертизами, або введення в експертну практику нового виду судової експертизи. На сьогодні використання результатів психологічної експертизи із використанням технічного засобу комп'ютерного поліграфа у формі висновку експерта є недопустимим, про що свідчить також судова практика. До моменту затвердження відповідної методики та передбачення атестації у встановленому порядку експертів-поліграфологів за результатами таких досліджень варто складати довідки спеціаліста, які цілком обґрунтовано під час доказування будуть оцінюватися як джерело доказів – документ.

8. Підтримано підхід сучасної судової практики щодо сприйняття допустимості використання результатів психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа лише в статусі орієнтовної інформації, оскільки на сьогодні об'єктивно відсутня можливість спеціаліста-поліграфолога гарантувати безсумнівну достовірність отриманих результатів, на які під час поліграфного дослідження можуть впливати варіативні психофізіологічні процеси в організмі людини, зокрема наявність певних розладів і захворювань, перебування в

стресовому стані тощо, про які невідомо або про які не повідомляє опитуваний. Такий підхід зумовлений визначальним правилом кримінального процесуального доказування про те, що без винятку кожен доказ підлягає оцінці з погляду належності, допустимості та достовірності, а всі зібрані докази в сукупності – достатності для встановлення обставин, які підлягають доказуванню, та для вирішення кримінального провадження. Тому на сучасному етапі науково-методичного забезпечення психофізіологічних досліджень із використанням комп'ютерного поліграфа обґрунтовано, що отримані результати таких досліджень не можуть бути, безсумнівно, достовірними та мають виконувати лише допоміжну роль, орієнтуючи уповноважених суб'єктів кримінального провадження для виявлення тих джерел доказів, які відповідають критеріям оцінки, передбаченим кримінальним процесуальним законодавством, і вказують на обставини кримінального правопорушення та осіб, винних або причетних до його вчинення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Повстяний О. В. Історичний процес створення та впровадження застосування поліграфа в оперативно-розшукову діяльність правоохоронних органів України. *KELM*. 2014. № 2 (6). С. 197–209 (Республіка Польща).
2. Повстяний О. В. Судова психофізіологічна експертиза з використанням поліграфа як доказ у кримінальному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 363–365. URL : http://www.lsej.org.ua/2_2021/91.pdf.
3. Повстяний О. В. Закордонна практика застосування інструментальної діагностики достовірності вербальної інформації та її результатів у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103), том 2. С. 173–177.
4. Повстяний О. В. Деякі аспекти криміналістичної тактики та впровадження їх в інструментальну діагностику достовірності вербальної інформації. *Юридична наука*. 2019. № 5 (95), том 2. С. 218–223.
5. Повстяний О. В. Проблеми використання поліграфа у боротьбі з організованою злочинністю підрозділами СБ України (теоретичний аспект). *Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія та практика)*. 2014. № 2 (33). С. 24–27.
6. Повстяний О. В. Історичний процес створення детектора брехні (поліграфа). *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 22–23 вересня 2021 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 231–234.
7. Повстяний О. В. Практика застосування інструментальної діагностики достовірності вербальної інформації та її результатів в кримінальному провадженні. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 12–13 серпня 2020 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 112–114.

АНОТАЦІЯ

Повстяний О. В. Застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Державний податковий університет. Ірпінь, 2025.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню особливостей застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Розкрито генезу застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів, у результаті чого запропоновано авторське бачення змісту сучасного періоду застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів України, а також використання отриманих результатів у кримінальній процесуальній діяльності. Визначено сутність поліграфа як системи апаратних і програмних засобів для опрацювання фізіологічних даних опитуваної особи. Проаналізовано теоретичні концепції, які пояснюють закономірності перебігу фізіологічних процесів особи під час її опитування із застосуванням поліграфа, та акцентовано, що основною особливістю результатів поліграфного опитування є їхній орієнтований характер. Охарактеризовано зарубіжний досвід застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів, на основі чого виділено три основні підходи до визначення правового режиму застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, а також подальшого доказування в судовому провадженні.

Окреслено стан нормативно-правового регулювання застосування поліграфа в процесі виявлення ознак кримінальних правопорушень. Підтримано можливість передбачити на рівні закону застосування поліграфа в разі виявлення кримінальних правопорушень із дотриманням принципу добровільності під час його застосування. Водночас вказано, що загальноорганізаційні вимоги до поліграфного опитування, порядок підготовки, проведення й використання результатів опитування та інші організаційні аспекти варто унормувати на рівні міжвідомчої інструкції. Висвітлено організаційні основи застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень, які запропоновано розглядати на вузькому (тактичному) та широкому (стратегічному) рівнях.

Охарактеризовано принципи застосування поліграфа під час кримінального провадження. Виокремлено можливості використання поліграфа в процесі слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування, у зв'язку із цим зазначено, що результати його застосування можуть бути допустимим доказом орієнтуючого значення за умови відповідності вимогам законності, етичності та безпечності. Висвітлено судову практику використання результатів поліграфологічних досліджень у доказуванні під час кримінальних проваджень, яка розглядає результати психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа лише в статусі орієнтуючої інформації для потреб у кримінальному процесуальному доказуванні.

Ключові слова: поліграф, поліграфологічне дослідження, психофізіологічне дослідження із використанням поліграфа, виявлення кримінальних правопорушень, розслідування кримінальних правопорушень.

SUMMARY

Povstianyi O. V. The application of a polygraph in the detection and investigation of criminal offences. – *The manuscript.*

Thesis for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences on the specialty 12.00.09 – criminal procedure and forensics; forensic examination; operational and investigative activities. – StateTax University. Irpin, 2025.

The thesis is devoted to a comprehensive research of the peculiarities of polygraph use in the detection and investigation of criminal offences. The author reveals the genesis of polygraph use in the activities of law enforcement agencies, and as a result, offers the author's vision of the content of the modern period of polygraph use in the activities of law enforcement agencies of Ukraine, as well as the use of the obtained results in criminal procedural activities. The author defines the essence of a polygraph as a system of hardware and software tools for processing physiological data of an interviewee. The author analyses the theoretical concepts which explain the regularities of the course of physiological processes of a person during his / her examination with the use of a polygraph, and emphasises that the main feature of the results of a polygraph examination is their oriented nature. The author describes the foreign experience of using a polygraph in law enforcement activities, and on the basis of this, three main approaches to determining the legal regime of polygraph use in detecting and investigating criminal offences, as well as further proof in court proceedings are identified.

The author describes the status of regulatory and legal regulation of polygraph use in detecting signs of criminal offences. The author supports the possibility of providing for the use of a polygraph in detecting criminal offences at the level of law, while observing the principle of voluntariness in its use. It is noted that the general organisational requirements for polygraph examination, the procedure for preparing, conducting and using the results of the examination and other organisational aspects should be regulated at the level of interagency instructions. The author highlights the organisational basis for the use of a polygraph in detecting signs of criminal offences, which is proposed to be considered at the narrow (tactical) and broad (strategic) levels.

The author characterises the principles of polygraph use in criminal proceedings. The author highlights the possibilities of using a polygraph during investigative (detective) actions at the pre-trial investigation stage, and in this regard, it is noted that the results of its use may be admissible evidence of an orientation value, provided that they meet the requirements of legality, ethics and safety. The article highlights the judicial practice of using the results of polygraph examinations in evidence in criminal proceedings, which considers the results of psychophysiological examinations using a polygraph only in the status of orientation information for the needs of criminal procedural evidence.

Keywords: polygraph, polygraph examination, psychophysiological examination using a polygraph, detection of criminal offences, investigation of criminal offences.

Підписано до друку 22.01.2025. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Друк. арк. 0,8. Тираж 100 прим.

Замов. № ____.

Видруковано в Державному податковому університеті.
08205, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31